

**УСПІХИ ТА АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
В ТРАНСПЛАНТОЛОГІЇ ПІСЛЯ НАБРАННЯ ЧИННОСТІ ЗАКОНУ
УКРАЇНИ «ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ АНАТОМІЧНИХ
МАТЕРІАЛІВ ЛЮДИНИ»
№ 2427-VIII ВІД 17 ТРАВНЯ 2018 РОКУ**

Філатова Є. В.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

17 травня 2018 року був підписаний Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» № 2427-VIII (далі – Закон), який був введений в дію 01 січня 2019 року, та яким визначено нову систему правовідносин у сфері трансплантації та пов'язаної з нею діяльності.

У цій роботі буде проведений аналіз успіхів та проблем, з якими зіштовхнувся законодавець за період з січня 2019 по жовтень 2022 рік.

Отже, 01 січня 2019 року настала дія нового Закону, одночасно з цим втратив чинність попередній Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16 липня 1999 року № 1007-XIV. Однак на цю дату не було забезпечено створення Єдиної державної інформаційної системи трансплантації (який містив у собі новий Закон) та ухвалення пакета відповідних нормативно-правових актів у зв'язку з чим виник правовий вакуум, який практично унеможливив застосування трансплантації як методу лікування [3].

На початку 2019 року через відсутність відповідних нормативно-правових актів, які не були розроблені вчасно, виникли прогалини у законодавстві. Першочергово, це нависла загроза кримінальної відповідальності над лікарями. Медики боялись, що за відсутності реєстру після проведення операцій їм можуть загрожувати карні справи. Адже старий закон про трансплантацію діяти вже перестав. Це створювало величезну соціальну напругу в професійному середовищі.

Для вирішення цього питання, 28 лютого 2019 року був підписаний Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» № 2694-VIII, який дозволив мінімізувати негативні наслідки, зумовлені прогалинами у законодавстві, що виникли через несвоєчасну розробку та затвердження органами виконавчої влади підзаконних нормативно-правових актів, необхідних для реалізації нового Закону та розблокував можливість застосування в Україні трансплантації. Ухвалений законопроект створив перехідний період до того часу, поки буде готовий і працюватиме реєстр донорів. Цей період мав тривати до 1 січня 2020 року. До цього часу організація трансплантації повинна була здійснюватися на основі інформації, що містилась на паперових носіях [1].

Отже, першою ланкою Закону стало вживання нових термінів, які зазначені в статті 1. Одним з них є трансплант-координатор (працівник закладу охорони

здоров'я, що здійснює діяльність, пов'язану з трансплант-координацією). За ініціативою Міністерства охорони здоров'я України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України було затверджено професію «трансплант-координатор» у державному Класифікаторі професій за кодом 2229.2.

Основні вимоги до працівника: вища медична освіта, сертифікат про проходження курсів інформації та стажування з трансплант-координації (його можна отримати в одному з чотирьох закладів освіти, а саме: Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика МОЗ України; Національний інститут хірургії та трансплантології імені О. О. Шалімова НАМН України; Запорізька медична академія післядипломної освіти МОЗ України; Національний медичний університет імені О. О. Богомольця), досвід роботи за фахом від 3 років та володіння нормативною базою з трансплантації.

1 жовтня 2021 року набрало чинності Положення «Про врегулювання діяльності трансплант-координаторів» № 1238/36860 від 21 вересня 2021 року зареєстроване Міністерством юстиції України, з метою поліпшення надання медичної допомоги із застосуванням трансплантації [9].

На підставі статті 8 Закону, відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я від 28 жовтня 2020 року № 2459 була утворена спеціалізована державна установа «Український центр трансплант-координації». Центр утворено з метою здійснення організаційно-методичного керівництва закладами охорони здоров'я, що надають медичну допомогу із застосуванням трансплантації, трансплант-координацією.

На офіційній веб-сторінці «Спеціалізованої державної установи «Український центр трансплант-координації» зазначено, що за період січень – жовтень місяця 2022 року виконано 129 трансплантацій від живого донора та 136 від донора-група.

Також можна зазначити основні проекти та партнерів центру, а саме:

- надання Європейським союзом підтримки Україні в розвитку сучасної системи громадського здоров'я, який має на меті підтримку консолідації та розбудови системи громадського здоров'я України з 2019 по 2023 роки;

- інститут донорства та трансплантології країни Іспанії, який об'єднує експертів з Європи та Америки, щоб консультувати та підтримувати впровадження проектів з донорства та трансплантації органів, а також створює широку мережу для досліджень;

- система «ДонорUA», відстежує потреби у крові в регіональних центрах крові та транспортує в ті регіони, де вона необхідна; популяризує донорство через публічні події та мистецькі проекти [7; 8].

Щодо інформаційних систем трансплантації, зазначених у статті 11 Закону, можна зазначити наступне. Як зазначалось вище, створення Єдиної державної інформаційної системи трансплантації, було відтерміновано до 1 січня 2020 року. Але, Кабінетом Міністрів України, Постанова «Про затвердження Положення про Єдину державну інформаційну систему трансплантації органів та тканин» № 1366 була прийнята 23 грудня 2020 року, що призвело до відтермінування ще на рік. Відтак, з 01 січня 2021 року в Україні запрацювали Єдина державна інформаційна система трансплантації органів та тканин, а також Державна інформаційна система трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин. Інформаційні системи містять

інформацію щодо: надання згоди або незгоди на посмертне донорство; волевиявлення згоди особи, яка зобов'язалася поховати померлу особу, на вилучення анатомічних матеріалів для трансплантації та / або виготовлення біоімплантатів; анатомічні матеріали людини для трансплантації; відомості про реципієнтів та живих донорів; закладів охорони здоров'я, що надають медичну допомогу із застосуванням трансплантації; трансплант-координаторів; та інших даних [3; 10].

Таким чином, можна зробити висновок, що структуризація даних в одній системі є важливим кроком для успіху в трансплантології. Оскільки можна не тільки структурувати великий об'єм даних, але й аналізувати всі етапи пов'язані трансплантацією. Дана інформаційна система є фундаментом прогресу в медицині, яка надалі буде ефективно впливати на розвиток трансплантології в Україні.

Згода або незгода на посмертне донорство регламентується статтею 16 Закону. Кожна повнолітня дієздатна особа має право у будь-який час подати письмову заяву про відкликання своєї письмової згоди або незгоди на посмертне донорство. Людина має право за життя змінювати свої рішення – кількість заяв щодо згоди / незгоди на донорство, які вносяться до реєстру, не обмежена. Остання заява є вирішальною і нівелює всі попередні.

Посмертними донорами органів не можуть бути діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування; люди, визнані недієздатними; ті, чия особистість невстановлена. Також у законі чітко прописано – посмертними донорами не можуть бути військовослужбовці, які загинули під час бойових дій [3].

До введення в дію нового Закону був затверджений Порядок «Про надання письмової згоди живого донора на вилучення у нього анатомічних матеріалів та письмової відмови від раніше наданої такої згоди, письмової згоди або незгоди чи відкликання раніше наданої згоди на вилучення анатомічних матеріалів з тіла особи для трансплантації та / або виготовлення біоімплантатів після визначення її стану як незворотна смерть, а також подання письмової заяви про призначення, зміну чи відкликання повноважного представника» постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 року № 1211 [11].

Із метою врегулювання механізму посмертного донорства та встановлення чіткого алгоритму дій при реалізації донорського етапу, був затверджений Міністерством охорони здоров'я України наказ «Про деякі питання організації посмертного донорства» від 11 червня 2021 року № 1184. Відповідно до наказу, затверджений перелік анатомічних матеріалів людини, призначених для трансплантації, дозволених до вилучення у донора-трупа, а саме: серце, легені, печінка, нирки, підшлункова залоза, селезінка, кишківник, матка, паразитовидні залози, гортань, трахея, верхні та нижні кінцівки або їх частини, обличчя [6].

16 грудня 2021 року був підписаний Закон України «Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людини» № 1967-IX, який набрав чинності 01 січня 2022 року. Закон удосконалив окремі положення, зокрема, у додатку «Дія» з'явиться розділ, в якому можна буде подати заяву на згоду стати донором після смерті, але через війну така функція наразі ще недоступна [2].

Щодо заборони торгівлі анатомічними матеріалами людини та їх рекламування, відповідно до статті 20 Закону, можна зазначити наступне. Відповідно до частини 4 статті 143 Кримінального кодексу України, незаконна торгівля анатомічними матеріалами людини карається позбавленням волі на строк до 5 років. Поширеність шахрайських схем вербування громадян, призводять до потрапляння в ситуацію торгівлі людьми, зокрема, вилучення органів. Торгівля людьми карається на строк від 3 до 8 років, згідно з частиною 1 статті 149 Кримінального кодексу України [3; 5].

Із метою вдосконалення механізму запобігання торгівлі людьми, підвищення ефективності виявлення осіб, які вчиняють злочини, пов'язані з торгівлею людьми, а також забезпечення захисту прав осіб, які постраждали від торгівлі людьми, та надання їм допомоги, Кабінетом Міністрів України, було схвалено концепцію «Державна цільова соціальна програма протидії торгівлі людьми на період до 2025 року» від 14 липня 2021 року № 800-р. Виконання програми дасть змогу: удосконалити нормативно-правову базу; знизити рівень вразливості громадян України до потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; посилити прикордонний контроль та інше [4].

Отже, відповідно аналізу Закону щодо успіхів та проблем з якими зіштовхнувся законодавець за період з січня 2019 по жовтень 2022 рік, можна зазначити багато позитивних зрушень у сфері трансплантології. Ухвалення низки законодавчих актів, які сприяють підвищенню ефективності та кількості відповідних оперативних втручань, дають можливість врятувати життя більшій кількості українців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людини». Верховної Ради (ВВР), 2019, № 2694-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-19#Text>.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людини». Верховної Ради (ВВР), 2021, № 1967-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1967-20#top>.
3. Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини». Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 28, ст. 232. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19#top>.
4. Концепція «Державна цільова соціальна програма протидії торгівлі людьми на період до 2025 року». Кабінет Міністрів України від 14.07.2021, № 800-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2021-%D1%80#Text>.
5. Кримінальний кодекс. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
6. Наказ «Про деякі питання організації посмертного донорства». Міністерство охорони здоров'я України від 11.06.2021, № 1184. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0967-21#Text>.
7. Наказ «Про утворення спеціалізованої державної установи «Український центр трансплант-координації». Міністерство охорони здоров'я України від

28.10.2020, № 2459. URL: https://utcc.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/Polozhennya_Nakaz-vid-28.10.2020-1.pdf.

8. Офіційна веб-сторінка «Спеціалізованої державної установи «Український центр трансплант-координації». URL: <https://utcc.gov.ua/>.

9. Положення «Про врегулювання діяльності трансплант-координаторів». Міністерство юстиції України від 21.09.2021, № 1238/36860. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1238-21#Text>.

10. Постанова «Про затвердження Положення про Єдину державну інформаційну систему трансплантації органів та тканин». Кабінет Міністрів України від 23.12.2020, № 1366. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1366-2020-%D0%BF#Text>

11. Постанова «Деякі питання реалізації Закону України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині». Кабінет Міністрів України від 27.12.2018, № 1211. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1211-2018-%D0%BF#Text>.

СУБ'ЄКТНИЙ СКЛАД ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАХИЩЕНОСТІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Фомічов К. С.

*кандидат юридичних наук, доцент,
докторант кафедри права та правоохоронної діяльності
Центральноукраїнський державний університет
імені Володимира Винниченка*

Формування державної політики є складовою державно-владних правовідносин, закріплених нормами адміністративного права, що визначають права та обов'язки суб'єктів правовідносин. Ґрунтуючись на теорії права, учасниками цих правовідносин виступають громадяни та інші особи, не наділені владними повноваженням, у тому числі самі державні органи, які утворюють державно-адміністративну систему, що визначає курс політики країни, спрямовуючи її на обрання прогресивних державно-управлінських методів і принципів.

Державна політика базується на комплексному підході функціонального спрямування, направлено на розв'язування взаємопов'язаних політичних і соціально-економічних проблем із своєчасним реагуванням змін і нововведень для подолання цих проблем в державі й суспільстві. Саме тому державна політика формування соціальної захищеності осіб з інвалідністю базується на цілеспрямованій діяльності уповноважених суб'єктів публічного управління, яка реалізовується шляхом здійснення нормативно-правових, організаційних та управлінських заходів у сфері формування та реалізації цієї політики, винайдення форм соціальної захищеності осіб з інвалідністю.

Суб'єкти формування та реалізації державної політики сприяють продуктивному та ефективному вирішенню завдань, мета яких – забезпечення надійності та стабільності у виконанні основних напрямів реалізації державної політики,